

*Ивица Стојановић**

ИСТОРИЈСКО ГРАНАЊЕ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ**

Сажетак

Светска привреда као део светског историјског система, стигла је до свог краја, а „нека нова“ — не нужно и боља — светска привреда, улази у прве ритмичке циклусе свог развоја. Примењујући инструменте Кондратијевљеве теорије дугих таласа у економији, истраживачи на трагу данашње примене Кондратијевљеве теорије показали су да данашњи светски, а то значи и привредни систем неће постојати око 2050. године. Замениће га неки историјски други, не нужно и бољи, у сваком случају нови светски систем.

И у америчкој администрацији, посебно у руководству ФЕД сматрају да ће ће финансијски „мехур“ бити највероватније пробијен до половине 2015. године, што ће изазвати масовна банкротства домаћинстава и финансијских институција у светској привреди. То ће бити поредак без поретка, слобода без слободе, мир без мира... То је поредак Орвелове '1984', Хантингтоновог, 'Сукоба цивилизација', Фукујаминог 'Краја историје'.

Да ли је могуће зауставити гранање светске привреде, преокренути ток историје и створити алтернативни цивили-

* Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Факултет за пословне студије и право, Београд.

** Рад је део истраживања на пројекту који финансира Министарство за просвету и науку под називом: „Национална Стратегија прилива страног капитала у циљу реинтеграције Србије у светске економске токове“ (евид. број 179032).

лизацијски “модел” у односу на онај који се намеће у процесу глобализације? *Prudens quaestio dimidium scientiae?* (Мудро питање је половина знања - зар не?)

Историја је улетела у замку технолошког тоталитаризма. На жалост, алтернатива технолошком тоталитаризму не може да буде технолошка демократије. Алтернатива је заиста само крај Историје. Не може се зауставити историјско гранање светске привреде. Којим правцима ће то гранање ићи баве се футуролози и то оставимо њима.

Кључне речи: светска привреда, тоталитаризам, глобализација, историја.

Увод

У кризи је светска привреда, у кризи је економска мисао, у кризи је цивилизацијски опстанак...

Револуција капитала, односно револуција модерности светског (капиталистичког) система, представља највеће убрзање ритма историје у досадашњем људском искуству. Та револуција, то убрзање ритма историје у условима светског (капиталистичког) система траје већ 500 година. И, стигло се до глобализације.

Да ли је глобализација последњи циклус последње кризе ове цивилизације?

1. Гранање светске привреде као историјског система - глобализација

Начело историчности има универзално важење - све што је постојало, што постоји и што ће постојати, има свој почетак, период свог развоја, период стагнације, период опадања и свој крај.

Начело историчности је једно од основних својстава сваког светског историјског система. Светска привреда је део светског историјског система и има свој просторно-временски почетак, затим свој дуг и мукотрпан развој који се окончава када постигне оптималну равнотежу, оптимални еквилибријум који је адекватан материјалним и духовним капацитетима са којима располаже.

Из „тачке“ еквилибријума, светска привреда улази у простор властитог системског гранања, умножавања и наставља да се креће све даље и даље од «тачке» оптималне равнотеже.

У простору гранања светска привреда постаје све комплекснија, а самим тим постаје и све нестабилнија, јер је као систем све даља од „тачке“ идеалног еквилибријума.

У простору гранања, светска привреда почиње да ре-агује великим променама на мале, сасвим незнатне акције. Догађа се да мали импут може у потпуности да промени историјске векторе, прво појединих делова светске привреде, а затим векторе светске привреде као целине. Тада је светска привреда као део светског историјског система, стигла до свог краја, а „нека нова“ — не нужно и боља — светска привреда, улази у прве ритмичке циклусе свог развоја. Ово је ситуација коју имамо данас.

Светски систем и светска привреда, налази се не само у простору свог системског гранања, него су ушли и у простор своје последње, коначне кризе. Још половином 70-их година на то су упозорили теоретичари светског система, у првом реду Fernan Brodel¹ и Имануел Валернштајн.² Примењујући инструменте Кондратијевљеве теорије дугих таласа у економији, они су, као и други истраживачи на том трагу, показали да данашњи светски, а то значи и привредни систем неће постојати око 2050. године. Замениће га неки историјски други, не нужно и бољи, у сваком случају нови светски систем. Другим речима, већ четврт века светско друштво налази се у стању дубоке структурне нестабилности карактеристичне за простор последње кризе. Светски систем је, данас већ неповратно далеко од „тачке“ оптималног еквилибријума. Покушаји да се ток историје заузда и да се историја врати у стање системски идеалне равнотеже, какво је било између 1945. и краја 60-их година XX века, показали су се као илузорни. Најбољи пример за то је политика администрације САД последњих тридесет година, а посебно од времена Роналда Регана до данас.

1 Fernand Braudel, *Expansion and Reaction*, Published 1978, Leiden University Press.

2 Immanuel Wallerstein, *The Modern World System*, New York, Academic, 1974.

Захваљујући глобализацији, користећи јефтину радну снагу у целом свету преко мултинационалних компанија и јефтиних сировина, америчка привреда је остварила високе профите, али истовремено и преструктурирала своју привреду. Индустрију је преселила у неразвијене земље са јефтину радном снагом и јефтиним сировинама, а у САД се развијају претежно услужне делатности.

Високи профити, као и после Великог рата,³ нашли су се на дерегулисаном банкарском и финансијском тржишту, претежно тржишту САД. На тај начин, према Штрајслеру, створена⁴ је основа садашње кризе финансијских тржишта *јер од 2000. године у целом свету више се штеди него инвестира*. „Америчке банке 65 до 75 одсто светских финансијских вишкова имају у форми штедње. А шта са том штедњом раде? Шпекулишу на финансијским тржиштима, што, између осталог, значи тражење профита на рачун других, јер се реално ништа не производи“, наглашава Штрајслер.⁵

Дошло до пада потрошње, и смањења броја радних места. Корпорације тешко спречавају. Продубљује се рецесија. Дају се зајмови под неповољним условима. У лето 2007. године, на Волстриту је објављен крах америчког хипотекарног тржишта. Шта се заправо десило? На основу чега Кругман прави паралелу између Велике економске кризе 1929. и 1930. године, са економском кризом 2007. и 2008. године? Кругман извлачи врло чврст закључак и констатује: „... лудовали смо као да је 1929. – а сада је дошла 1930. Актуелна финансијска криза (мисли се на кризу од 2007. године, прим. И.С.) заправо

3 После Великог рата (Првог светског рата), у САД наступило је раздобље које је добило назив „нова ера“. (Видети: Стојановић, И. (2008), *Економска криза у Америци – „сјај“ и беда глобализације*, Мегатренд ревија број 5, Мегатренд универзитет, Београд, стр. 5 – 23) Функције државе у привреди биле су ограничене. Смањено је опорезивање и улога државе сводила се на заштиту приватне својине. Висока привредна активност била је резултат преласка са ратне на мирнодопску привреду. Међутим, представници приватног предузетништва сматрали су да је таква привредна активност резултат „нове ере“, тј. враћања на услове слободне конкуренције и ограничене улоге државе. Због тога, огромни профити које су САД зарадиле, на превасходно војној индустрији потрошени су у разне облике финалне, личне и јавне потрошње. Дошла је Велика економска криза која је почела 1929. године.

4 Видети: Ерих Штрајслер, аустријски експерт, *САД очекује 10 до 15 година стагнације*, „Standard“, Беч, 17. 09. 2008.

5 Исто.

је 'андејтована' верзија јуриша на банке од пре три генерације.⁶

У складу са начелом историчности које има универзално значење, може да се постави и питање: Да ли се глобализација налази на последњој раскрсници ове цивилизације? Можда се и у ранијим цивилизацијама на последњим раскрсницама налазила нека „глобализација“. Можда су и те раније цивилизације и нестале јер су на тој последњој раскрсници пошле погрешним путем?

Фактори производње у светској привреди су довољни за наставак ове цивилизације. Међутим, начело историчности доказује да су до сада били узалудни сви апели хуманистичког дела света за равноправном и штедљивом прерасподелом светских ресурса.

Зашто?

Тржишна привреда, посебно нерегулисана тржишна привреда која се темељи на теоријским, (претежно уџбеничким) постулатима перфектне конкуренције, изазива економске кризе, али, без тржишне привреде се не може јер нема конкуренције, нове технологије и нове вредности. Међутим, у самом бићу нерегулисане тржишне привреде уграђени су „слепи механизми“ трке за профитом. Послодавац мора да повећа профит, повећа акумулацију, повећа инвестиције и уведе нову технологију и повећа продуктивност, економичност и рентабилност или биће, како би то Маркс рекао акумулиран, односно банкротираће. У том процесу губи се граница повећања профита као нужности од повећања профита као похлепе без границе и било каквих моралних и вредносних норми. Дакле, без тржишне привреде се не може, али и с њом није лако и она подстиче убрзање историјског грањања светске привреде. Таква тржишна привреда је довела до глобализације, непрекинуте и обнављајуће тенденције капитализма да установи и одржи своје „господство“, да га просторно прошири на целокупни свет и да га, на основама бесконачне акумулације капитала, учини вечитим. За “Великог хегемона”, за “Великог брата Капитала“, то је континуум борбе за опстанак тржишне привреде и максимизације профита који доноси научни и хумани прогрес, али и хегемони-

6 Пол Кругман, *Њујорк Тајмс*, 21. март 2008.

ју и владавину моћи и силе, беду, неправду и неравномерну прерасподелу „светског дохотка“. Нема ту много новог за ових пет векова – од XV века - откако се капитализам установио и успоставио своју глобалну доминацију, колонијалну или, данас, постколонијалну.⁷

2. Промене у светској привреди

Гранања светске привреде, посебно су видљиве у последњих пола деценије. Успорава се раст развијених Западних, односно индустријализованих економија и убрзано слаби економски значај Запада на рачун Истока, односно земаља у развоју (ЗУР). «Референтне пројекције указују да је тренд убрзања посебно почео од друге половине деведесетих година двадесетог века. На приложеним графикону број 1, дате су тенденције (и процене) вредности укупног БДП-а за водеће индустријске земље као и поједине земље БРИКС-а, (Бразил, Русија, Индија, Кина, Јужна Африка). Опада тренд удела прве и расте учешћа друге групе земаља у глобалном БДП-у. Шест водећих индустријализованих земаља, 2000. године, чиниле су близу 63% глобалног БДП-а, 2012. године, око 45%. Учешће земаља БРИКС-а порасло је са 8,4% 2000. године, на 20,5% 2012, године, да би се 2017. године, према пројекцији ММФ-а, тај удео попео на очекиваних 23,8% глобалног БДП-а (у текућим ценама).»⁸

7 Видети: Миомир Јакшић, *Глобализација и повлачење државе*, Дом културе „Студентски град“, Београд, 2003, стр. 97.

8 International Monetary Fond, *World Economic Outlook Database*, October 2012.

Графикон бр. 1

Главни uzrok krize krajem dvehiljaditih godina je granaње svetске привреде као историјског система, односно глобализација. Најизразитији облик глобализације представља granaње svetске привреде, које се огледа у премештању индустрије која генерише четири петине светског извоза, са Истока на Запад и то у таквом обиму који је глобалне трговинске неравнотеже учинио скоро неодрживим. Пребрза деиндустријализација развијених земаља у корист ЗУР, годинама је „покривана“ растом удела финансијског сектора у БДП-у и великим растом кредитирања, које је подстицало потрошњу, односно услужне делатности.

Када је у питању финансијски сектор, ЗУР, укључујући и водеће државе извознице нафте, акумулирале су огромне количине обвезница и других финансијских актива САД, и у мањој мери других богатих земаља. Настали платнобилансни дефицит САД финансиран је продајом хартија од вредности, пре свега, азијским земљама

Због добре ликвидности, највише у САД, цене некретнина, акција и сировина, су нагло порасле. Међутим, на по-

четку кризе 2007. године, почео је драматичан пад цена некретнина, акција и сировина. Деиндустријализација је довела до губитка радних места у западним привредама, уз истовремени рапидан раст запослености у источној Азији. Овај процес пратио је и раст продуктивности у ЗУР, што до тада није био случај јер раније су углавном измештане радно интензивне активности с ниском додатом вредношћу.

3. Земље у развоју

Гранање светске привреде као историјског система, односно глобализација, радикално мења привредни значај глобалних политичких субјеката са најавом дугорочних геополитичких промена. Индикативне су процене лондонског “Economista” (2011). У првом сценарију полази се од тога да ће просечни раст БДП-а Кине у овој деценији бити 7,75% (САД 2,5%), кинеска инфлација (односно дефлатор БДП-а) 4% (америчка 1,5%) и просечна годишња ап्रेसијација јуана 3%. У другом сценарију, Кина смањује стопе раста. Реални раст је просечно 5%, док све остало остаје непромењено. У првом сценарију кинеска економија престиже америчку 2018, у другом 2021.

И поред благог успоравања, пројекције ММФ-а, указују да ће раст БДП-а Кине остати висок (7,8% и 8,2%, 2012. и 2013. године). Повећање БДП Кине износило је 7,4% у трећем кварталу 2012. године. Инвестиције у инфраструктуру расле су чак 12,6% првих девет месеци 2012. године, индустрија је у септембру 2012. године, на међугодишњем нивоу била виша за 9,2%, док је новчана маса (M2) имала стопу раста од 14,8%. По свему судећи, стимулативне мере креатора фискалне и монетарне политике дале су резултате. Очигледно је да се Кина прилагођава условима светске кризе остварујући нешто ниже стопе економског раста, (7-8%), али и даље врло високе у односу на остале, посебно високо развијене земље.⁹ Фискални и монетарни стимуланси, које Кина интензивно употребљава од почетка глобалне економске кризе, подстакли су домаћу тражњу. Стимулисањем домаће тражње, Ки-

9 China's GDP numbers, *The Economist*, October 20th, 2012. <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21564873-china%E2%80%99s-economic-slowdown-looks-be-over> (31.10.2012)

на је и поред пада иностране тражње због светске економске кризе, одржала високе стопе економског раста.

У периоду 1998-2008. просечна стопа раста БДП-а Русије износила је око 6%. Економски опоравак посебно је био видљив кроз развој станоградње, пораст улагања у индустрију (посебно екстрактивну, али и аутоиндустрију), док је и по производњи пшенице Русија дошла међу водеће земље света. После избијања глобалне финансијске кризе економска активност у тој земљи 2009. године, нагло опада (-7,8%). У 2010. и 2011. години, следи раст привреде тако да је економија Русије практично дошла на преткризни ниво. У 2011. години, економска активност у Русији расла је по стопи од 4,2%, док је просечна нето плата била око 600 евра. Највећа претња за руску економију је могући велики пад цене енергената услед кризе у Евразони. Додатни канали утицаја кризе у Евразони на Русију су пад увозне тражње и редукација банкарских токова.

Процене ММФ (2012.) указују да ће 2012. године, раст БДП-а, у индустријски развијеним земљама износити скромних 1,3% (1,5% у 2013. години), док ће ЗУР остварити знатно више стопе раста (5,3%, односно 5,6%), и поред успоравања.¹⁰ Сведоци смо драматичног привредног, тродеценијског, успона Кине, земље која има највећи број становника на свету и нешто споријег раста Индије, земље која такође има велики број становника. Успон осталих азијских земаља у развоју, попут Вијетнама или Индонезије, такође је убрзан, али због њиховог знатно мањег привредног потенцијала, њихов развој није могао, да има јаче глобалне последице.

Поред азијских ЗУР, дошло је и до убрзања раста држава супсахарске Африке, као и Латинске Америке. Успон Русије добрим делом је последица бољег (државног) управљања и повећања прихода од извоза енергената. По ММФ (2012) руски БДП ће 2012. године да расте по стопи од 3,7%, а 2013. године 3,8%. У истом периоду БДП Индије ће имати раст од 4,9%, односно 6%.

10 *Coping with High Debt and Sluggish Growth*, World Economic Outlook (October 2012, IMF), Washington, p. 2.

4. САД

Само ове, 2014. године, мањак у буџетској каси Америке достићи ће 1,4 билиона долара, што је девет одсто БДП-а и представља највећи дефицит САД-а од Другог светског рата.

Генерални директор за суверене рејтинге С&П-а Дејвид Бирс, рекао је да је један од од главних разлога за снижење рејтинга САД-а, то што две супротстављене партије у америчком Конгресу, Демократска и Републиканска, све до последњег момента нису могле да се договоре о подизању лимита за задуживање, због чега је држави претио технички банкрот.

“Дебата у Конгресу је означила колики је степен несигурности око процеса доношења политичких одлука, што је, како мислимо, некомпатибилно са ААА рејтингом”, нагласио је Бирс.¹¹

Финансијски потреси у Америци имају далеко веће последице него исти такви шокови у другим мањим земљама.

Кина је тако још раније позвала на одбацивање долара као светске резервне валуте и на проналазак алтернативе, која би се по свему судећи могла наћи у корпи валута или неком другом систему.

ММФ је толико слепо веровао у Америку да су његови представници просто игнорисали цифре, као да се правила економске науке не примењују на САД када нису у њеном интересу.

Данас је ситуација другачија па и ММФ и рејтинг агенције и велике светске економије, све критичније гледају на ноншалантно понашање америчке врхушке. Али, САД још не слуша и чини се, све дубље тоне у парадокс. Уместо да своје дугове смањује, Америка настоји да их још повећа. Као да 14,3 билиона долара није довољно дуга, амерички Конгрес је 2. августа изгласао закон којим се администрацији Барака Обаме дозвољава да узме још кредита.

Историјски парадокс је што су све остале земље света ту вест морале да дочекају са олакшањем. Наиме, да лимит за

11 Видети: *Обама дугује – три и по века Србије!* <http://fakti.org/globotpor/quovadis-orbi/obama-duguje-tri-i-po-veka-srbije> 10. 10. 2014.

задуживање није подигнут, Америка би данас била држава у банкроту. Не би имала новца за исплату зарада државним службеницима, али ни за враћање дугова европским банкама или својим највећим повериоцима - Кини, Великој Британији и Јапану. Овако, Америка ће узети још дугова и новац нових поверилаца искористити да исплати дугове старим.

У последњих десет година просечни раст америчког БДП-а износио је само 1,6%, што је двоструко ниже у односу на раст у претходне две деценије. Стање америчких јавних финансија је тешко. Бруто јавни дуг је достигао ниво годишњег БДП-а, јер ниво државног дуга и даље расте брже од БДП-а.

Још од 1917. године, Америка је била носилац најпрестижнијег, ААА кредитног рејтинга на свету. Од недавно, то је само историја. Влада САД дугује 14,3 билиона долара, што је ради лакшег поимања 14.300 милијарди долара.¹² Дуг САД је достигао 99,5 одсто БДП. Кад би свака фирма и сваки грађанин, до последњег цента који произведу и зараде, давали на враћање дугова државе, Америци би требала читава година да исплати повериоце.

Највећа рејтинг агенција на свету - Standard and Pours (Standard & Poor's) - 5. августа је направила прекретницу у финансијској историји Америке, смањивши њен рејтинг са ААА на АА+, изражавајући тиме став да уз позајмљивање новца влади САД-а данас иде већи ризик него икада раније.

Кинеска рејтинг кућа Дагонг, прва на свету је оборила рејтинг Америке, позивајући се на чињеницу да амерички дуг и даље расте брже од њених прихода. Само Кина, која је највећи поверилац САД-а на свету, држи више од билион долара америчког дуга. Ова агенција је први пут снизила рејтинг САД-а још у новембру прошле године, када је америчка централна банка ФЕД одлучила да по други пут штампа доларе, како би убацила недостајућу количину новца у оптицај. Криза 2008. била је видљива по наглom порасту приватних дугова.

Данас прети „мехур“ на берзи САД, који се већ одавно отргао од реалних економских показатеља компанија и на-

12 Амерички бројни систем: милион, билион, трилион, квадрилион, пентилион... Европски бројни систем (па и наш): милион, милијарда, билион, трилијарда, трилион, трилијарда.

гло расте у склопу стагнације економије. И у америчкој администрацији, посебно у руководству ФЕД сматрају да ће се „мехур“ највероватније пробити до половине 2015. године. Управо тако могу да се интерпретирају речи шефа ФЕД, Џенет Јелен, на прес конференцији после последњег заседања Комитета за отворена тржишта ФЕД САД¹³. Она је изјавила да ће се крајем 2015. дисконтна стопа ФЕД знатно повећати - до неколико процената. Такво повећање изазваће масовна банкротства домаћинстава и финансијских институција, тј. практично је неизбежно озбиљно урушавање финансијског система.

Незапосленост благо пада, али је и даље на веома високом нивоу за америчке стандарде. У октобру 2012. године, незапосленост је износила 7,9%, промил више него месец дана раније, али и процентни поен ниже него пре годину. Међутим, у октобру 2009. имала је рекордни износ од 10,1%.¹⁴

Без окретања на Индо-Пацифик, што је практично промовисано новом војном доктрином САД с почетка 2012. године, САД ризикују пребрзо настајање економског и политичког мултиполарног поретка¹⁵. Чак 90% комерцијалне робе која путује с једног континента на други иде преко бродских контејнера, а половина тих материја по тонажи, и трећина по новчаној вредности, иде кроз Јужно кинеско море, које повезује Индијски океан са западним Пацификом. Америчка морнарица и ваздухопловство, више него било ко други, држи те линије комуникације под контролом. Кина нема намеру да иде у рат са САД, али не жели да њена трговина буде ометана. Кина жели да комбинацијом економске и војне моћи релативизује велики амерички утицај у Вијетнаму, Малезији, Филипинима, Сингапуру. Због тога Кина помаже градњу лучких објеката дуж Индијског океана, на другој страни мореуза Малака, у Мјанмару, Шри Ланци, Бангладешу, Пакистану и Кенији. Ово је мотивисано комерцијалним мотивима и раде приватне кинеске компаније, а то је истовремено и државни интерес Кине.

13 Robert Kaplan, America's pacific logic. Stratfor, April <http://www.stratfor.com/analysis/americas-pacific-logic-robert-d-kaplanixzz1rFsHTVFF> (14. 04.2012).

14 http://ycharts.com/indicators/unemployment_rate

15 Robert Kaplan, America's pacific logic. Stratfor, April <http://www.stratfor.com/analysis/americas-pacific-logic-robert-d-kaplanixzz1rFsHTVFF> (14. 04.2012).

САД ће, скоро извесно, ове и наредне деценије остати водећа глобална сила и то захваљујући могућности да снажном дипломатијом и мрежом савезништава у свету углавном „прогурају“ своје приоритете, војној супремацији и доминирајућем англосаксонском (евроатлантском, јудео-хришћанском) културном обрасцу. САД ће остати технолошки супериорна, али мање ефикасна.

5. Европска унија

После финансијског краха у Грчкој, Португалији и Ирској у еврозони је на реду, по свој прилици, Италија.

Италија има јавни дуг од 130 процената свога бруто друштвеног производа (БДП) и није у стању да сервисира дугове. Италијански дугови су велики али та земља тако функционише већ дуже време.

Према Италији је примењена иста методологија као и према Грчкој, Ирској и Португалији. Прво се огласе америчке агенције за кредитни рејтинг које смање статус земље на својој листи што аутоматски повећава камате на дугове. Отварају се врата за рецесију. У грчком случају су камате на државне обвезнице, чија продаја је уобичајени метод сервисирања јавног дуга, на двогодишњем нивоу од 30 процената. Не постоји привреда која може да плати ту цену а да избегне колапс.

Очито је да се ради о политички закулисним, а не економским проблемима. Тако на пример, Белгија и Аустрија су задуженије од Грчке или Ирске, а процентуално и од Италије. Међутим аустријске банке у Источној Европи имају пропале инвестиције у висини аустријског БДП-а па се због тога не отвара проблем у Аустрији. Тим земљама се не смањује кредитни рејтинг.

Европска унија, наставиће да буде фокусирана на себе, питањима као што је проширење ЕУ и санирање ефеката кризе. Еврозона у 2013. години има минимални раст од 0,1%., раст незапослености од 12% . У четвртном кварталу 2012. године, у еврозони пад стопе раста износио је 0,5%.¹⁶

16 IMF, World Economic Outlook, 2012. p. 2.

Председник Савета Европе, Ван Ромпај, предложио је 12. октобра 2012. године и додатни механизам за спас евра: оснивање заједничког буџета Еврозоне. Та нова институција би могла да позајмљује новац земљама чланицама, што би, спречило изненадне економске шокове. Заједнички буџет Еврозоне би се разликовао од стабилизационог фонда у томе што би директно уплаћивао новац земљама којима је помоћ потребна, дакле не би им давао зајмове. Идеја, која се практично своди на креирање *treasury bills* ради стабилизације евра публикована је у студији Савета ЕУ. Земље у неприликама би имале право *limited fiscal solidarity*¹⁷

6. Еуро – долар?

Сведоци смо интензивног валутног рата између Америке и Европске уније јер Американци страхују од евра који би могао потпуно потиснути долар са финансијских тржишта. А без долара, који је већ дуго једини „ваљан амерички производ“, нема ни Америке. Циљ је разбијање евра. То је онда довело до реакције пре свега Немачке као кључног носиоца евра како би се еврозона, али и Европска унија, другачије организовала и тако заштитили основни немачки интереси.

„Разговори о том прекомпоновању европске интеграције су интензивни иза затворених врата а изгледа да је веома извесно решење да се садашња еврозона и на нивоу целе Европске уније, претвори у финансијску а не монетарну унију. Друга могућност је да Европска унија добије централну владу и претвори се у јаку федерацију. Та је могућност мало вероватна и једино је реална финансијска унија. У реалности, то би значило да би евро преживео али без земаља такозваног јужног европског крила. Евро би, као „нови евро“, остао само у земљама под директном немачком контролом а земље јужне Европе, за које се већ на северу ствара јавно мњење да су њихови грађани нерадници, лени и склони корупцији, би се вратиле својим некадашњим валутама. *Грчка већ ради на дизајну и штампању своје драхме.* (прим. И.С). У тој трансформацији остаје једино неизвесно питање Француске која је, у основи, највећи проблем еврозоне. Француска

17 *Eurozone needs limited fiscal solidarity*, EU Observer 12.10.2012. <http://euobserver.com/econo-omic/117850>

већ 33 године нема буџетски завршни рачун и нико поуздано не зна њене дубиозе које су велике упркос изузетно јакој економији.⁴⁸

7. Србија

У процесу историјског гранања светске привреде, национална привреда Србије настоји да се састави са сопственим идентитетом. Истовремено силе гранања је развлаче на све четири стране света, посебно на Исток и Запад, тако да ће још доста времена проћи док се национална привреда Србије не састави у државну привреду и нађе своје место под Сунцем.

8. Закључак

Једно од суштинских питања које тражи одговор у 21. веку јесте, да ли је могуће зауставити гранање светске привреде, преокренути ток историје и створити алтернативни цивилизацијски „модел“ у односу на онај који се намеће у процесу глобализације? *Prudens quaestio dimidium scientiae*,¹⁹ зар не?

Кључан период у којем је западни, рационалистички концепт цивилизације отпочео своју глобалну мисију, јесте период 20. века. Након два светска рата, цивилизацијски западни свет успео је да стекне позиције захваљујући којим диктира глобалне путеве развоја остатка света. Философија Ничеовог „Надчовека“, искористила је историјску прилику и отворено ступила на сцену. „Суптилним начином деловања у 20. веку, а нарочито након 2. светског рата, кренула је (Философија Ничеовог „Надчовека“ – прим. И.С.) у стварање онога што је 1933. године први пут одштампано на новчаници од једног долара – *Novus Ordo seclorum*, Новог светског поретка.²⁰ *То је поредак без поретка, то је слобода без слободе,*

18 Видети: *Криза еврозоне и ЕУ - зашто је на реду „капиталац“ Италија?*, <http://fakti.org/novi-evro-samo-u-nemackoj-zoni> (10. 10. 2014.)

19 Мудро питање је половина знања.

20 Превод „Новог светског поретка“ је погрешан. Исправан превод је: „Новог поретка векова“ што се појављује на наличју: Велики печат Сједињених Држава, први пут дизајниран у 1782, а одштампан на полеђини једног *Dollar Bill* Сједињене Америчке Државе.

мир без мира... То је поредак Орвелове „1984“, Хантингтоновог „Сукоба цивилизација“, Фукујаминог „Краја историје“ (прим. И.С).²¹

„Уједињене нације“, као супстрат „Друштва народа“ „добиле су“ механизам употребе силе. Та универзална организација је кроз историју свог постојања показала да је далеко од улоге чувара глобалног мира и безбедности која јој је додељена. Својим деловањем у суштини је изграђивала политичко-правне услове за процес глобализације често на уштрб мира и безбедности својих чланица. У таквом политичко-правном оквиру западни свет, са центрима у Лондону, Вашингтону и Ватикану доделио је себи улогу неимара новог света, који поставља правила којима остали морају да се повинују, милом или силом. У том процесу изградње Новог светског поретка, посебну улогу играју, поред правно-политичко-економског фактора, технолошки и културолошки фактор.

Са појавом интернета, кибернетике и нано технологије, отворене су неслућене перспективе у стварању „Глобалног села“ како је маршал Меклуан називао свет мислећи на брз проток информација између најудаљенијих крајева света. Нарочито је на почетку 21. века постала јасна размера технолошког напретка човечанства, па тако постаје јасно на шта је мислио један од идејних твораца модерне америчке геополитике Збигњев Бжежински када је говорио о „технотроничном“ друштву.

„И ова епоха се цепа, као и она о којој је писао Берђајев у књизи ‘Смисао историје’. На измаку је и овај Шпенглеров циклус. На врху леденог брега, у светлости застрашујуће имагинације, када незнађе до костију боли, када се у Долини светла гасе и завеса пада, ‘историја’ почиње. Почиње с ниским страстима и безумљем које куља из најдубљих мракова нововековне мисли, постајући метафизички усуд апсурдности. Логика капитала и профита нема милости. Она је технолошки развој уздигла до неслућених висина, али не због добробити човечанства, већ похлепе и охолости човека, власника капитала, коме материјалних добара и сопствене сује-

21 *ДА ЛИ СМО НА КРАЈУ СВЕТА: Одговор цивилизације на антицивилизацију*, <http://srbin.info/2014/10/10/da-li-smo-na-kraju-sveta-odgovor-civilizacije-na-anticivilizaciju/> ; Објављено: 10. октобар 2014.

те никад доста. Дајући душу капиталу, човек, као да не слутећи зло у себи, душу даде и *технологији* и затвори је у велику Вавилонску кулу која само што још Бога није дотакла. Спаса више нема. Велики брат-Капитал седи на врху вавилонске куле у Вашингтону и у Вол стриту, све види, све чује, све зна и све може. Данашњи човек креће даље у потрагу за Обећаном земљом. Последњи такав део планете, последњи део Вавилона јесте - Исток. Више се нема куд. Ускоро, цео свет ће постати једна велика фабрика. Иронија историје Великог брата-Капитала састоји се у томе што је он поносан на ту фабрику, а у суштини она представља крај Историје. *Историја је улетела у замку технолошког тоталитаризма. На жалост, алтернатива технолошком тоталитаризму не може да буде технолошка демократије. Алтернатива је заиста само крај Историје.*²² Не може се зауставити историјско гранање светске привреде. Којим правцима ће то гранање ићи баве се футуролози и то оставимо њима.

Литература

- Braudel, Fernand, *Expansion and Reaction*, Published 1978, Leiden University Press.
- Јакшић, Миомир, *Глобализација и повлачење државе*, Дом културе „Студентски град“, Београд, 2003.
- Kaplan, Robert, America's pacific logic. Stratfor, Apri 14; <http://www.stratfor.com/analysis/americas-pacific-logic-robort-d-kaplanixzz1rFsHTVFF>
- Кругман, Пол, *Њујорк Тајмс*, 21. март 2008.
- Видети: *Обама дугује – три и по века Србије!* <http://fakti.org/globotpor/quo-vadis-orbi/obama-duguje-tri-i-po-veka-srbije> (10. 10. 2014).
- Стојановић, Ивица, „Глобализација - орвеловска визија економије Вавилона”, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2011.
- ДА ЛИ СМО НА КРАЈУ СВЕТА: Одговор цивилизације на антицивилизацију, <http://srbin.info/2014/10/10/da-li-smo-na-kraju-sveta-odgovor-civilizacije-na-anticivilizaciju/> (10. 10. 2014).

22 Ивица Стојановић, „Глобализација - орвеловска визија економије Вавилона”, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2011, стр. 277-298.

Видети: *Криза еврозоне и ЕУ - зашто је на реду «капиталац» Италија?*, <http://fakti.org/novi-evro-samo-u-nemackoj-zoni> (10. 10. 2014).

Обама дугује – три и по века Србије! <http://fakti.org/globalporquo-vadis-orbi/obama-duguje-tri-i-po-veka-srbije> (10. 10. 2014).

Coping with High Debt and Sluggish Growth, World Economic Outlook (October 2012, IMF), Washington, p. 2.

Wallerstein, Immanuel, *The Modern World System*, New York, Academic, 1974.

Ivica Stojanovic

HISTORICAL RAMIFICATION OF THE WORLD ECONOMY

Resume

World economy as part of the world historical system has reached its end and 'a new one' - not necessarily a better one - world economy is entering its first rhythmic development cycle. Applying the instruments of Kondratiev's theory of long waves in economics, following the trace of today's application of Kondratiev's theory, researchers have shown that the current world i.e. economic system will not exist around 2050. It will be replaced by another historical one, not necessarily a better one, but in every case, the world one.

The American administration, too, with the FED management in particular believe that the financial bladder will probably be broken by mid 2015, which will lead to mass bankruptcies of households and financial institutions in the world economy. It will be order with not order, freedom with no freedom, and peace with no peace... It is the order of the Orwell's Nineteen Eighty-Four, Huntington's Clash of Civilizations, Fukuyama's End of History.

Is it possible to stop ramifications of the world economy, redirect the flow of history and create an alternative civilization model compared to the one imposed by the globalisation process? Prudens quaestio dimidium scientiae (A prudent question is half of wisdom- is it not?).

History has stormed into a trap of technological totalitarianism. Unfortunately, technological democracy cannot be an alternative to technological totalitarianism. The alternative is truly just the end of History. Historical ramification of the world economy cannot be stopped. What direction that ramification is going to take is in the domain of futurologists' work, so let us leave that question to them.

Keywords: world economy, totalitarianism, globalization, history.

Овај рад је примљен 25. септембра 2014. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 27. новембра 2014. године.